

УДК 94+930.2]323.174(477:(470+571))

«Кримські проблеми» в українсько-російських відносинах: теорія та методологія дослідження

А.С. БАСКАКОВА

Київський славістичний університет, м. Київ, Україна, E-mail: Aannettka@bigmir.net

Авторське резюме

У статті проведено комплексний аналіз теоретико-методологічних засад дослідження «кримських проблем» в українсько-російських відносинах. Теоретико-концептуальний каркас вивчення «кримських проблем» у відносинах між Україною та Російською Федерацією являє собою синтез наукових підходів, серед яких найбільш поширеними у використанні є інституціональна теорія дослідження «кримських проблем» та теорія кримського регіоналізму, які використовують категоріальний апарат і методологічний інструментарій соціального конструктивізму та історичної регіоналістики для проведення комплексного аналізу процесів автономізації та локалізації, а також визначення впливу протисторонних акторів на регіональну динаміку, тобто на розвиток політичних, економічних, культурних та інших процесів на Кримському півострові; цивілізаційний напрям дослідження історичних процесів у Криму з урахуванням геополітичної динаміки розвитку Чорноморського регіону, яка визначається його географічним розташуванням, адже він знаходиться на стику трьох цивілізаційних моделей: іслам, православ'я і західноєвропейська цивілізація; теорія балансу сил, що надає чітке розуміння причин створення Кримської автономії у складі незалежної України та впливу російсько-українського конфлікту на

© А.С. Баскакова, 2015

переформатування глобального балансу сил та систему міжнародної безпеки в цілому.

Ключові слова: «кримські проблеми», українсько-російські відносини, інституціональна теорія, теорія кримського регіоналізму, політико-географічні та геополітичні образи Криму, цивілізаційна школа дослідження історичних процесів, теорія балансу сил.

«The Crimea problems» in ukrainian-russian relations: theory and methodology of research

A.S. BASKAKOVA

Kyiv slavonic university, Kyiv , Ukraine, E-mail: Aannettka@bigmir.net

Abstract

A comprehensive analysis of theoretical and methodological fundamentals of research of «the Crimea problems» in Ukrainian-Russian relations was carried out in the article. Theoretical and conceptual framework of study of «the Crimea problems» in relations between Ukraine and Russian Federation is a synthesis of scientific approaches, among which most popular are institutional theory of research of «the Crimea problems» and theory of the Crimea regionalism that use the categories and methodological tools of social constructivism and historical regional studies for carrying out an integrated analysis of processes of autonomization and localization, as well as determination of influence of spatial actors on regional dynamics, i.e. on the development of political, economic, cultural and other processes on the Crimea peninsular; civilizational approach of research of historical processes in the Crimea with due regard to geopolitical dynamics of development of the Black Sea region, which is determined by its geographical location, because of it is situated on the interfaces between three civilizational models: Islam, Orthodox Christianity and Western European civilization; balance of power theory, that forms a clear view of causes of creation of the Crimea autonomy within independent Ukraine and influence of Russian-Ukrainian conflict on redraw the global balance of power and international security system in general.

Keywords: «the Crimea problems», Ukrainian-Russian relations, institutional theory, theory of the Crimea regionalism, political-geographical and geopolitical self-images of the Crimea, civilizational scientific school of research of historical processes, balance of power theory.

Постановка проблеми. Вивчення «кримських проблем» в українсько-російських відносинах в історичному контексті сприяє виявленню нових методологічних підходів та теоретичних уявлень у науковому співтоваристві щодо комплексного дослідження явищ та процесів, пов'язаних із формуванням кримської просторової спільноти як передусім історико-політичного феномена та конструюванням кримського регіоналізму. Серед представників наукової та експертної спільноти відсутнє єдине розуміння сутності ключових категорій (простір, субнаціональний/внутрішній регіон держави, регіональна й локальна спільноти, регіоналізм як процес посилення внутрішньодержавних регіонів та ін.), якими вчені оперують під час проведення власних розвідок. Особливої актуальності «кримські проблеми» набули в зв'язку із потребою в удосконаленні існуючого теоретико-концептуального каркасу дослідження та відповідно методологічного інструментарію, що обумовлено кардинальними трансформаціями геополітичного ландшафту внаслідок анексії Російською Федерацією Криму та нелегітимного входження півострова до її складу.

Аналіз досліджень і публікацій. Процеси формування кримської просторової спільноти та конструювання кримського регіоналізму є предметом наукових доробків таких учених, як: Габріелян О.А. [2], Кисельов С.Н. [3], Кокін Ю.В. [4; 5], Корнев А.Ю. [6], Мальгін А.В. [7], Никифоров А.Р. [8], Прозорова Н.М. [9] та ін.

Утім, аналіз існуючих розробок свідчить про відсутність концептуального бачення вивчення «кримських проблем» у відносинах між Україною та Російською Федерацією.

Метою дослідження є проведення комплексного аналізу теоретико-методологічних засад дослідження «кримських проблем» в українсько-російських відносинах.

Виклад основного матеріалу. Теоретико-концептуальний каркас дослідження «кримських проблем» в українсько-російських відносинах складає комплекс наукових підходів, які були сформовані на стику декількох наук (історія, філософія, політологія міжнародних відносин та ін.). Серед таких підходів найбільш популярними у використанні є інституціональна теорія дослідження «кримських проблем», теорія кримського регіоналізму, цивілізаційний напрям дослідження історичних процесів на Кримському півострові з урахуванням геополітичної динаміки розвитку Чорноморського регіону загалом та теорія балансу сил, яка надає чітке розуміння причин створення Кримської автономії в складі незалежної України та впливу російсько-українського конфлікту на переформатування глобального балансу сил. Розглянемо більш детально кожний теоретико-концептуальний напрям дослідження, а також методологічний інструментарій, яким оперують вчені окремо взятого підходу під час проведення наукових розвідок, присвячених дослідженню процесів, пов'язаних із формуванням кримської просторової спіль-

ції країни-агресора й українська влада може впливати на розв'язання проблем кримськотатарського регіонального руху лише шляхом використання міжнародно-правових інструментів та звертання у міжнародні організації з метою залучення зусиль світової спільноти до підтримки кримських татар та надання відповідного сприяння й допомоги. Важливо зауважити, що в українському законодавстві фактично відсутні норми, які б регулювали політико-правові відносини між етнонаціональними акторами просторового процесу, а також між ними та Центром, що вплинуло на рівень забезпечення їх прав та потреб. Таким чином, більшість питань розв'язувалось не в правовому полі, а соціальному – як результат усталених практик міжсуб'єктної взаємодії. Виключення складають питання освіти та культури.

Окрім етносоціальних акторів, до складу кримської регіональної спільноти входять також офіційні інститути влади субнаціонального рівня окупованого півострова. Вони також є суб'єктами кримського регіоналізму. Це Рада Міністрів Автономної Республіки Крим, Верховна Рада Автономної Республіки Крим та інші структури. До анексії Російською Федерацією Криму між державними та недержавними інститутами існували розбіжності щодо пріоритетів просторового розвитку півострова, забезпечення прав й потреб етнонаціональних акторів. Зазначені розбіжності узгоджувались шляхом вироблення спеціальних процедур, впровадження певних суспільно-політичних практик з метою налагодження міжсуб'єктного діалогу. І хоча, на думку Ю.В. Кокіна, локальна ефективність неформальних схем узгодження соціально-політичних практик створює бар'єр на шляху інституціональної універсализації (не дає можливості вибудувати систему влади та управління одночасно в кримськотатарському та російськомовному соціумі) [4], така система артикуляції групових інтересів, на нашу думку, сприяла підвищенню рівня ефективності прийняття рішень на субнаціональному (регіональному) рівні та відповідно збільшила вплив етнонаціональних акторів на суспільно-політичні процеси в регіоні.

У розрізі дослідження кримського регіоналізму цікавою є спроба вченого Кисельова С.Н. провести дослідження політико-географічних та геополітичних образів Криму, використовуючи методологічний інструментарій географії, геополітики й соціального конструктивізму та спираючись на принципи історизму й плюралізму. Ключовим геополітичним образом Криму для великих регіонів є периферійність, для малих – центральність. Також має значення й геостратегічне розташування Криму для геополітичних дій як у широтному напрямку (контроль над Кримом дає змогу здійснювати активну політику на Балканах та на Кавказі й,

за потреби, замкнути «дугу нестабільності» від Адріатики до Сінцзяня), так і меридіональному (сприяти домінуючій державі у Північному Причорномор'ї здійснювати свою експансію у південному напрямку аж до Близького Сходу або блокувати її, створюючи загрозу центру Східної Європи). Крим може мати образ території, яка зв'язує та об'єднує держави та культури («кримський міст») або роз'єднує їх («кримська карта», «кримський вузол») [3, с. 153]. Реалізований у політиці образ «кримської автономії» дозволив зняти численні протиріччя та до анексії Криму Російською Федерацією був адекватною відповіддю на більшість викликів кінця ХХ – початку ХХІ століть.

Образи Криму історичні. Так, наприклад, (1) з появою перших державних утворень на півострові грецькі колоністи сформували образ Понта Аксинського (негостинного моря), який з розширенням процесу колонізації змінюється на образ Понта Евксинського (гостинного моря); (2) хрещення київського князя Володимира у Херсонесі Таврійському (Херсонес – давньогрецька назва, Корсунь – давньослов'янська) закріпило за Кримом міцний образ «батьківщини Руського Православ'я» (до кінця I тисячоліття у мешканців Київської Русі формується образ Криму як «курсунської землі» - багатого та культурного регіону. Чорне море йменують «морем Руським», коли відбувалась активна торгівля між Київською Руссю та Візантією.); (3) після утворення в середині XV століття Кримського ханства, захоплення генуезьких колоній турками у 1475 році Чорне море на 300 років перетворюється на «турецьке озеро»; кримські татари формують свій образ півострова – «адо Крим» або «острів Крим» [3, с. 154]; (4) після російсько-турецької війни 1768-1773 років та 10 років незалежності Кримського ханства від Туреччини Крим було приєднано до Росії у 1783 році за правління Катерини II, саме тоді виникає образ «найкращої перлини в короні імперії», приєднання півострова розцінювалось як значний крок на шляху самоствердження Росії як імперії [3, с. 154]; (5) надалі значний вплив на формування образу Криму здійснили мандрівники, письменники, дослідники. Так Пушкін О.С. після мандрівки до Гурзуфа охарактеризував Крим як «чарівний край, очей відрада»; (6) новий образ Криму був сформований після Кримської війни 1853-1856 років, яка поклала початок краху Віденської системи міжнародних відносин; на початку ХХ століття Крим йменували «Рив'єрою Сходу» або «Кримською Рив'єрою»; (7) під час громадянської війни в Росії (1917—1922/1923) були сформовані образи «білого» та «червоного» Криму, а терор та голод породили образ Криму як «всеросійського цвинтаря»; (8) під час Другої світової війни виникають нові образи

Криму, зокрема «кримської катастрофи 1942 року», депортацій за національною ознакою [3, с. 154] (які мали місце і в міжвоєнний період); (9) образ Ялти як осередку міжнародних перемовин було закріплено під час Ялтинської (Кримської) конференції у лютому 1945 року, рішення цієї конференції разом із рішеннями Потсдамської конференції було покладено в основу післявоєнного світоустрою й вплинуло на конструювання біполярності міжнародного порядку; (10) після приєднання Криму до складу УРСР Києву довелося відновлювати інфраструктуру півострова, зруйновану внаслідок війни, розв'язувати політичні, економічні проблеми кримчан, кількість яких значною мірою зменшилась внаслідок впровадження сталінської політики масової депортації кримських татар у 1945 році; Крим із фактично повністю зруйнованого регіону руками українців було перетворено на привабливий курорт [13], півострів набув нового образу – образу «всесоюзної здравниці» та «раю для пенсіонерів»; (11) після розпаду СРСР в рамках політики незалежної України було реалізовано образ «кримської автономії»; (12) після анексії Криму та приєднання півострова до складу Російської Федерації, що було засуджено світовою спільнотою як порушення одного із основоположних принципів міжнародного права – посягання на територіальну цілісність іншої держави, образ Криму в російській пресі висвітлюється як найбільш необхідний регіон Російської Федерації [10], що постійно потребує дотацій, в українській та західній пресі як тимчасово окупований регіон іншою країною (Російською Федерацією – авт.). Події березня 2014 року остаточно підірвали існуючу систему загальноєвропейської безпеки, виявили неефективність міжнародних організацій мобільно реагувати на подібні виклики та загрози і створили умови для геополітичної гри, де головну скрипку відіграє лише один актор, поведінка якого детермінується виключно його національними інтересами, а не потребою розв'язувати спірні питання в міжнародно-правовому полі.

Розглянемо наступний підхід, що складає теоретико-концептуальний каркас дослідження «кримських проблем» в українсько-російських відносинах, - це цивілізаційний напрям дослідження історичних процесів на Кримському півострові з урахуванням геополітичної динаміки розвитку Чорноморського регіону, який представлений у наукових розвідках співробітників Інституту світової економіки та міжнародних відносин Національної академії наук України (1991-2013). Найбільш ґрунтовним виданням цієї установи, яке присвячене теорії та історії локальних цивілізацій, розвитку світової цивілізації та цивілізаційній компаративістиці, є тритомник «Цивілізаційна структура сучасного світу» (російською

мовою), підготовлений авторським колективом відомих українських вчених: Пахомова Ю.М., Камінського Є.Є., Павленка Ю.В., Кримського С.Б., Гури В.К. та інших [12]. У другому томі цього видання йдеться про Східно-православну цивілізацію, до якої причетні як Україна, так і Росія. На особливу увагу заслуговує розділ сьомий «Зони цивілізаційних стиків: Балкани – Чорноморський басейн – Кавказ» [12].

Ґрунтовно досліджуючи процес становлення цивілізації у Причорномор'ї, вітчизняний науковець Ю.В. Павленко розкриває історичні корені чорноморської цивілізації, зародження та розвиток чорноморських етносів, доводить причетність їх до давніх греків, в результаті щільних зв'язків яких з місцевим населенням утворилася єдина комунікативна сітка регіону, що зв'язувала його із Середземномор'ям [12, с. 525]. Особливість розвитку регіону полягає в його географічному розташуванні, адже він знаходиться, за твердженням авторів видання, на стику трьох цивілізацій: Мусульмансько-Афразійська цивілізація, Антична (Давньогрецька і Греко-Римська) і Ірано-Зороастрійська цивілізації.

Важливо підтримати думку українських вчених цивілізаційного напрямку, яка полягає в тому, що володіння Кримом стає стратегічним завданням будь-якої зовнішньої сили, яка намагається утвердити своє домінування в регіоні. Стратегічне значення регіону полягає також і в тому, що його територією проходять важливі транспортні комунікації, які з'єднують розвинуті цивілізаційні центри Європи з багатими на сировинні ресурси країнами Середнього Сходу і Центральної Азії і ведуть до ринків країн Індійського океану і Азіатсько-Тихоокеанського регіону. Регіон також зв'язує Європу з країнами Середземноморського басейну, формуючи спільний простір економічних і політичних інтересів в Європі і Азії в цілому. Історична необхідність у формуванні цих транспортних комунікаційних сіток віднайшла відображення у створенні таких важливих торговельних артерій як Великий шовковий шлях в Європу з країн Сходу. А також відомий водний шлях «з варяг в греки», який об'єднував країни Північної Європи з Середземномор'ям [12, с. 530].

Використовуючи теорію балансу сил, можна зрозуміти причини створення Кримської автономії у складі незалежної України. Київ із самого початку не був схильним до впровадження силових рішень і тому погодився на створення Кримської автономії з метою локалізації внутрішнього конфлікту між місцевим населенням і кримськотатарськими репатріантами та налагодження діалогу між регіональною владою і Центром. Проте, з іншого боку, надання Криму автономії, беручи до уваги унітарний устрій Української держави, було нічим іншим, як поступкою кримським сепаратистам. На пев-

ний час відбулась взаємна нейтралізація супротивних сил. Ескалації конфлікту не відбулось. Можна говорити, що Київ на деякий час отримав стратегічний вииграш, проте політика його щодо Криму надалі обмежувалась лише посередництвом у розв'язанні міжетнічних та міжнародних конфліктів на півострові. Чіткої системи управління по лінії Периферія – Центр так і не було налагоджено, що й призвело до фактичної втрати контролю за півостровом, починаючи з 2010 року з приходом до влади режиму Януковича В.Ф. та завершуючи анексією Криму Російською Федерацією у березні 2014 року.

На думку експерта Центру Разумкова Сунгуровського М., російсько-український конфлікт спровокував початок перегляду світового порядку та глобального балансу сил. На одному полюсі та на чолі цього процесу опинилися США в союзі з ЄС; на іншому полюсі – Росія в оточенні держав з подібними авторитарними режимами. Китай обережно спостерігає за боротьбою своїх конкурентів, сподіваючись, що зосередження уваги США та ЄС на Україні відволіче частину їх сил від Азійсько-Тихоокеанського регіону та дасть йому можливість зміцнити там власні позиції. Схоже, подібну мету почати має й Росія, яка намагається посилити «антиамериканський фронт» у Центральній Азії, на Каспії і Близькому Сході, - вважає український експерт [11]. Однією з головних складових цього процесу є конкуренція світових центрів сили та регіональних лідерів за союзників, – у т.ч. з числа тих, хто утримується від голосування з українського питання на засіданні Генеральної Асамблеї ООН 27 березня 2014 року. Серед них опинилися й такі країни-претенденти на світове або регіональне лідерство, як Китай, Алжир, Аргентина, Бразилія, Єгипет, Індія, Казахстан, Південна Африка, Узбекистан, відносини яких з Росією, США та ЄС можуть значною мірою вплинути на розстановку сил на глобальному та регіональному рівнях – з огляду на те, що саме альянси, а не окремі держави визначатимуть у майбутньому міжнародний порядок денний. За цих умов країни, що перебувають на лініях протистояння світових і регіональних лідерів, дедалі більше відчуватимуть дефіцит безпеки та перетворюватимуться на найімовірніші зони конфліктів. У цих конфліктах перевага буде на боці того, хто володіє всім спектром засобів «м'якої» і «жорсткої» сили, стратегічним мисленням, сильною політичною волею і широкою легітимністю в масах [11].

За словами радника Президента України, директора Національного інституту стратегічних досліджень, академіка Національної академії наук України Володимира Горбуліна, кримська криза стала закономірним результатом поступового розростання деструктивних

процесів усередині існуючої системи міжнародної безпеки, побудованої на основі Ялтинсько-Гельсінських домовленостей. Право вето Російської Федерації, країни-агресора, у Раді Безпеки ООН унеможливило прийняття конструктивного рішення з урегулювання російсько-українського конфлікту. ОБСЄ не має достатніх важелів впливу на Росію, яка вже не вперше порушує базові принципи її діяльності та відверто ігнорує прийняті рішення [1].

Агресивні дії Російської Федерації проти України підривають не тільки регіональну стабільність в країнах від Балтії до Чорноморсько-Каспійського басейну, а й можуть мати драматичні наслідки у світовому масштабі. Адже, за версією нинішнього російського керівництва, Україна - не єдина країна, чия державність поставлена під сумнів.

У цьому зв'язку доцільно реформувати міжнародні інститути, покликані забезпечувати глобальну та регіональну безпеку. Першим кроком у цьому напрямі повинно стати зняття або, принаймні, обмеження права вето п'яти ядерних держав у Раді Безпеки ООН. Було б правильним заборонити застосовувати право вето в разі обговорення особливо тяжких міжнародних злочинів, таких як геноцид, злочини проти людяності, покарання за розв'язування агресивної війни тощо. Для того щоб збільшити ефективність діяльності ОБСЄ, слід відійти від принципу консенсусу при ухваленні обов'язкових рішень, спрямованих на підтримку регіональної стабільності в разі її порушення. Необхідно створити більш дієві механізми верифікації у сфері контролю над озброєннями, що дають змогу за потреби жорстко впливати на порушника, у тому числі із застосуванням законних санкцій [1].

З'явилася необхідність проведення зустрічі ключових держав у своєрідному, наприклад, Ялти-2, як аналога конференції в Ялті 4-11 лютого 1945 року - для визначення логіки подальшого розвитку глобальної системи міжнародних відносин у контексті безпеки.

Висновки. Отже, на підставі проведеного аналізу можна стверджувати, що теоретико-концептуальний каркас дослідження «кримських проблем» в українсько-російських відносинах являє собою синтез наукових підходів, серед яких найбільш поширеними у використанні є інституціональна теорія дослідження «кримських проблем», теорія кримського регіоналізму, цивілізаційний напрям дослідження історичних процесів у Криму та теорія балансу сил. Перші дві теорії використовують категоріальний апарат і методологічний інструментарій соціального конструктивізму та історичної регіоналістики для проведення комплексного аналізу процесів автономізації та локалізації, а також визначення впливу просторових акторів на регіональну динаміку, тобто на розвиток по-

літичних, економічних, культурних та інших процесів на Кримському півострові. Наступна теорія – цивілізаційна – при дослідженні проблеми формування кримської просторової спільноти враховує геополітичну динаміку розвитку Чорноморського регіону, яка визначається його географічним розташуванням, адже він знаходиться на стику трьох цивілізаційних моделей: іслам, православ'я і західноєвропейська цивілізація. Й, нарешті, теорія балансу сил, яка надає чітке розуміння причин створення Кримської автономії у складі незалеж-

ної України та впливу російсько-українського конфлікту на переформатування глобального балансу сил та систему міжнародної безпеки в цілому.

В перспективі при дослідженні теоретико-методологічних засад «кримських проблем» в українсько-російських відносинах доцільно звернути увагу на вивчення можливостей використання методологічного інструментарію етнорегіоналістики для дослідження процесів конструювання кримської просторової (регіональної) спільноти.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Валеева Ю. Виклики європейській архітектурі безпеки: український контекст / Юлія Валеева [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://uaforeignaffairs.com/ua/ekspertna-dumka/view/article/vikliki-jevropeiskii-arkhitekturi-bezpeki-ukrajinski> – Назва з екрана.
2. Габриелян О.А. Крым как проблема регионализма / О.А. Габриелян // Ученые записки Таврического Национального Университета. – Вып. №11 (45). – 2002. – С. 37-42.
3. Киселев С.Н. Политико-географические и геополитические образы Крыма / С.Н. Киселев // Геополитика и экогеодинамика регионов. – Вып. 2. – 2007. – С. 153-155.
4. Кокин Ю.В. Актеры институционализации крымского регионализма в контексте украинского социума: методологические подходы к изучению / Ю.В. Кокин // Таврійські студії. Історія. – № 2. – 2012. [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://ts.uncat.crimea.ua/pdf2/11.pdf> – Назва з екрана.
5. Кокин Ю.В. Методологические подходы к изучению систем взаимодействия акторов крымского регионализма в контексте украинского социума / Ю.В. Кокин // Научная мысль Кавказа. – № 4 (68). – 2011. – С. 80-84.
6. Корнев А.Ю. Крымский регионализм в контексте рассмотрения национального движения крымских татар / А.Ю. Корнев // Власть. – № 7. – 2009. – С. 66-71.
7. Мальгин А.В. Новое в самосознании этнических групп Крыма и перспективы крымского регионального сообщества / А.В. Мальгин // Межэтническое согласие в Крыму: пути достижения (ред. О.А. Габриелян, К.В. Коростелина, А.Д. Шоркин). – Симферополь, 2002. – С. 75-91.
8. Никифоров А.Р. Кримська регіональна спільнота у трьох проекціях та вимірах / А.Р. Никифоров // Вісник СевНТУ: зб. наук. пр. Вип. 136/2012. Серія: Політологія. – Севастополь, 2012. – С. 225-231.
9. Прозорова Н.М. Особливості кримського регіоналізму / Н.М. Прозорова // Віче. – 2003. – № 2. – С. 31-37.
10. Соколов А., Терентьев И., Волкова О. Исследование РБК: самые богатые и самые бедные города России / Александр Соколов, Игорь Терентьев, Олеся Волкова [Электронный ресурс] // Режим доступу: <http://daily.rbc.ru/special/society/13/04/2015/552a6a419a79471fcb568dc8> - Название с экрана.
11. Сунгуровський М. Геополітичний аналіз балансу сил і змін у ньому на фоні російсько-українського конфлікту / Микола Сунгуровський [Електронний ресурс] // Режим доступу: http://www.razumkov.org.ua/upload/1400153819_file.pdf – Назва з екрана.
12. Цивілізаційна структура сучасного світу: [в 3-х т., 4 кн.]. – К.: Наукова думка, 2007-2008. – Т. II: Макрохристиянський світ в епоху глобалізації. [Ю. Пахомов, Ю. Павленко, Е. Каминський і др.]. – К: Наукова думка, 2007. – 692 с.
13. Кульке Ул. Внезапно Крым стал украинским / Улли Кульке («Die Welt», Германия) [Электронный ресурс] // Режим доступу: http://inosmi.ru/welt_de/20140314/218529356.html?id=218573333 - Название с экрана.

Стаття надійшла до редакції 30.04.2015

REFERENCES:

1. Valjejeva, Ju. Vykylyky jevropejs'kij arhitekturi bezpeky: ukrai'ns'kyj kontekst (Challenges to the European architecture of security: Ukrainian context). Regime to access: <http://uaforeignaffairs.com/ua/ekspertna-dumka/view/article/vikliki-jevropeiskii-arkhitekturi-bezpeki-ukrajinski>
2. Gabrieljan, O.A. Krym kak problema regionalizma (The Crimea as a problem of regionalism). *Uchenye zapiski Tavricheskogo Nacional'nogo Universiteta*, 2002, vyp. no.11 (45), pp. 37-42.
3. Kiselev, S.N. Politiko-geograficheskie i geopoliticheskie obrazy Kryma (Political-geographical and geopolitical self-images of the Crimea). *Geopolitika i ekogeodinamika regionov*, 2007, vyp. 2, pp. 153-155.
4. Kokin, Ju.V. Aktory institucionalizacii krymskogo regionalizma v kontekste ukrainskogo sociuma: metodologicheskie podhody k izucheniju (Actors of institutionalization of the Crimea regionalism in the context of Ukrainian society: methodological approaches to research). *Tavrijs'ki studii. Istorija*, 2012, no. 2. Regime to access: <http://ts.uncat.crimea.ua/pdf2/11.pdf>
5. Kokin, Ju.V. Metodologicheskie podhody k izucheniju sistem vzaimodejstvija aktorov krymskogo regionalizma v kontekste ukrainskogo sociuma (Methodological approaches to research of systems of interaction of the Crimea regionalism actors in the context of the Ukrainian society). *Nauchnaja mysl' Kavkaza*, 2011, no 4 (68), pp. 80-84.

6. *Kornev, A.Ju.* Krymskij regionalizm v kontekste rassmotrenija nacional'nogo dvizhenija krymskikh tatar (The Crimea regionalism in the context of the research of the national movement of the Crimea Tatars). *Vlast'*, 2009, no 7, pp. 66-71.
7. *Mal'gin, A.V.* Novoe v samosoznanii jetnicheskikh grupp Kryma i perspektivy krymskogo regional'nogo soobshhestva (The new in self-consciousness of ethnic groups of the Crimea and prospects of the Crimea regional community). *Mezhjetnicheskoe soglasie v Krymu: puti dostizhenija* (red. O.A. Gabrieljan, K.V. Korostelina, A.D. Shorkin). Simferopol', 2002, pp. 75-91.
8. *Nykyforov, A.R.* Kryms'ka regional'na spil'nota u tr'oh proekcijah ta vymirah (The Crimea regional community in three projections and dimensions). *Visnyk SevNTU: zb. nauk. pr., Serija: Politologija*, 2012, vyp. 136/2012, pp. 225-231.
9. *Prozorova, N.M.* Osoblyvosti kryms'kogo regionalizmu (Peculiarities of the Crimea regionalism). *Viche*, 2003, no 2, pp. 31-37.
10. *Sokolov, A., Terent'ev, I., Volkova, O.* Issledovanie RBK: samye bogatye i samye bednye goroda Rossii (A research of RBK: the most rich and the most poor cities of the Russia). Regime to access: <http://daily.rbc.ru/special/society/13/04/2015/552a6a419a79471fcb568dc8>
11. *Sungurovs'kyj, M.* Geopolitychnyj analiz balansu syl i zmin u n'omu na foni rosijs'ko-ukrai'ns'kogo konfliktu (A geopolitical analysis of balance of power and changes in it against the background of the Russian-Ukrainian conflict). Regime to access: http://www.razumkov.org.ua/upload/1400153819_file.pdf
12. *Civilizacionnaja struktura sovremennogo mira: [v 3-h t., 4 kn.]* (A civilizational structure of the modern world). Kyiv, 2007-2008. – T. II: *Makrohristskij mir v jepohu globalizacii* (A macro-Christian world in the epoch of globalization). [Ju. Pahomov, Ju. Pavlenko, E. Kaminskij and others]. Kyiv, 2007, 692 p.
13. *Kul'ke, Ul.* Vnezapno Krym stal ukrainskim (Instantaneously the Crimea became the Ukrainian). «Die Welt», Germany. Regime to access: http://inosmi.ru/welt_de/20140314/218529356.html?id=218573333

Баскакова Анна Сергіївна – аспірант
Київський славістичний університет
Адреса: 04211, м. Київ, вул. Мате Залки, 10 Г
E-mail: Aannettka@bigmir.net

Baskakova Anna Serhiyivna – postgraduate
Kyiv slavonic university
Address: 10 G, Mate Zalka Str., Kyiv, 04211, Ukraine
E-mail: Aannettka@bigmir.net